

ПОЛТАВА К. О.,

кандидат юридичних наук,
асистент кафедри кримінального права
та кримінально-правових дисциплін
(Полтавський юридичний інститут
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого)

УДК 343.9:343.58

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.1-2.22>

КРИМІНОЛОГІЧНА ОЦІНКА РІВНЯ І ДИНАМІКИ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ЗАПОБІГАННЯ

Наукову статтю присвячено кримінологічній оцінці таких статистичних показників жорстокого поводження із тваринами в Україні, як рівень злочинності, рівень судимості та їх динаміка, а також розгляду головних напрямів його запобігання.

Підкреслено, що жорстоке поводження із тваринами – предмет для міждисциплінарних досліджень. Метою статті є проведення на основі даних офіційної статистичної звітності судових та правоохоронних органів аналізу сучасного стану жорстокого поводження з тваринами в Україні та визначення напрямів його запобігання.

Розглянуто поняття жорстокості та жорстокого поводження. Визначено, що в суспільних науках поняття жорстокості переважно розуміється в нерозривному зв'язку із рисами конкретної особи, її моральними якостями та властивостями. Натомість у кримінальному праві України жорстоке поводження (в основі якого лежить поняття жорстокості) розглядається законодавцем як спосіб вчинення злочину, тобто є елементом об'єктивної сторони кримінально караного діяння.

Проаналізовано зміни та доповнення, що були внесені у 2017 р. до ст. 299 КК України, яка визначає кримінальну відповідальність за жорстоке поводження з тваринами.

На основі аналізу статистичних даних судових і правоохоронних органів зроблено висновок, що динаміка показників як рівня злочинності, так і рівня судимості, за ст. 299 КК України, є не стабільною. Констатовано, що ці показники після 2017 р. мають тенденцію до зростання.

Розглянуто триступеневу систему запобігання жорстокому поводженню з тваринами в Україні із розподілом таких заходів за рівнем на загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуальні. Зазначено, що в межах загальносоціального запобігання можна виокремити соціально-економічні, правові, організаційно-управлінські та культурно-виховні заходи. Спеціально-кримінологічне запобігання запропоновано здійснювати за трьома напрямками: нормативним, організаційно-управлінським, правоохоронним. Акцентовано, що основою запобігання жорстокому поводженню з тваринами є профілактична робота із конкретною особою (індивідуальний рівень запобігання злочинності).

Ключові слова: жорстокість, тварини, запобігання жорстокому поводженню з тваринами, захист тварин.

Poltava K. O. Criminological characterization of the level and dynamics of animal abuse in Ukraine and directions of its prevention

The scientific paper is devoted to the criminological characterization of such statistics indexes of animal abuse in Ukraine, as the crime rate, conviction rate and their dynamics, as well as the main directions of its prevention.

It is emphasized, that animal abuse is a subject for an interdisciplinary research. The purpose of the paper is to analyze the current state of animal abuse in Ukraine and on the base of the official statistical reporting of judicial and law enforcement agencies to determine the ways of its prevention.

The concepts of cruelty and abuse were considered. It was determined, that in the social sciences the concept of cruelty is mostly understood as an inseparable part of features of a particular person, his moral characters and propensities. Instead, in the criminal law of Ukraine, abuse (which is based on the notion of cruelty) is considered by the legislator as a way of committing a crime, as an element of the objective side of a criminal offense.

Changes and additions, which were made in 2017 to Art. 299 of the Criminal Code of Ukraine ("Animal abuse"), have been analyzed.

On the base of the analysis of the statistics of the judicial and law enforcement agencies, it was concluded, that the dynamics of indexes of both the crime rate and the conviction rate under Art. 299 of the Criminal Code of Ukraine aren't stable. It was noted, that these indexes after 2017 tend to increase.

A three-stage system for the prevention of animal abuse in Ukraine, with the division on social, special criminological and individual levels, has been considered. It is noted, that within the frameworks of social prevention it is possible to distinguish socio-economic, legal, organizational and managerial, cultural and educational measures. Special criminological prevention is proposed to be carried out in three directions: regulatory, organizational and administrative, law enforcement. It is emphasized, that preventive work with a particular person (the individual level of crime prevention) is the base for the prevention of animal abuse.

Key words: *cruelty, animals, animal abuse prevention, animal protection.*

Вступ. Людина є представником окремої гілки еволюції, перебіг якої сприяв тому, що саме цей біологічний вид у наш час вважається найбільш розвиненим. Саме людина відповідальна за збереження природного багатства планети, рослинного і тваринного розмаїття. Ставлення людини до оточуючих її живих істот визначається через категорію «моральність».

В Україні суспільні відносини, що визначають моральні основи життя суспільства, є об'єктом кримінально-правової охорони. Кримінальна відповідальність за низку діянь, наслідком учинення яких є заподіяння або загроза заподіяння істотної шкоди суспільній моральності, встановлюється у розділі XII Особливої частини Кримінального кодексу України. У межах цього розділу КК України законодавець визначив кримінальну відповідальність за жорстоке поводження з тваринами (ст. 299 КК України).

Курс євроінтеграції, що є пріоритетним для України, сприяв реформуванню законодавчого регулювання значної частини суспільних відносин. Зміни торкнулися і кримінальної відповідальності за жорстоке поводження із тваринами. Так, у 2017 р. до чинного КК України було внесено зміни та доповнення в частині посилення такої відповідальності [1]. Однак процес реформи на цьому не завершився. Нині на розгляд Верховної Ради України внесено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації відношення до тварин у розважальній діяльності)» від 21 березня 2019 р. № 10176 [2], громадянами пропонуються електронні петиції до Кабінету Міністрів України та ін. В Україні та світі дедалі популярнішими стають громадські

зоозахисні рухи, проводяться мітинги, поширюється волонтерська діяльність. Суспільний резонанс викликають факти викриття жорстокого поводження із тваринами: від діяльності пересувних зоопарків/цирків до притягнення до відповідальності власників домашніх тварин-компаньонів чи осіб, які знущалися над бездомними тваринами. Таким чином, оскільки суспільні відносини, що регулюють порядок поводження із тваринами, перебувають у стадії активного реформування, дослідження стану злочинності у цій сфері в наш час є актуальним.

Жорстоке поводження із тваринами – предмет для міждисциплінарних досліджень. Це підтверджується роботами науковців, які розглядали цю проблему крізь призму кримінального права, кримінології, криміналістики міжнародного права та ін. Зокрема, окремі аспекти жорстокого поводження з тваринами, у тому числі під час аналізу злочинів проти громадського порядку та моральності, висвітлювалися такими вітчизняними вченими: В.В. Голіною, Б.М. Головкіним, І.М. Даньшиним, С.Ф. Денисовим, В.В. Демідовою, В.М. Дрьомінім, С.Г. Куликом, А.В. Ландіною, М.О. Ларкінім, В.О. Навроцьким, Л.І. Тіцькою, В.О. Туляковим, В.І. Шакуном та ін. Ґрунтовним дослідженням питань, пов'язаних із кримінальною відповідальністю за жорстоке поводження з тваринами, стала дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук І.А. Головка («Кримінальна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами», 2010 р.). Аспектам міжнародно-правового виміру в цій сфері присвячена кандидатська дисертація Н.І. Зубченко («Міжнародно-правове співробітництво держав у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження», 2015 р.). Всебічним кримінологічним дослідженням означеної проблематики стала дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук О.О. Шуміло, де було здійснено глибокий кримінологічний аналіз жорстокого поводження з тваринами та запропоновано заходи запобігання цьому явищу на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях («Кримінологічна характеристика та запобігання жорстокому поводженню з тваринами», 2016 р.). Однак деякі положення названої роботи нині є застарілими, а стан злочинності в цій сфері потребує додаткового аналізу, насамперед, у зв'язку зі змінами у КК України, що відбулися у 2017 р. Попередньо авторкою вже було розглянуто проблему адаптації законодавства України до міжнародних стандартів у сфері захисту тварин від жорстокого поводження [3].

Постановка завдання. Метою статті є проведення на основі даних офіційної статистичної звітності судових та правоохоронних органів аналізу сучасного стану жорстокого поводження з тваринами в Україні та визначення напрямів його запобігання.

Результати дослідження. Поняття жорстокості в науковій літературі наділяється різним змістом. Її інтерпретують як:

1) властивість особи, за значенням від «жорстокий» [4], де «жорстокий» – це той, який виявляє суворість, різкість, немилосердність, лютість; безсердечний, безжалісний [5];

2) властивість характеру особи, що виявляється в заподіянні іншій особі (групі осіб), а також тваринам, фізичних чи моральних страждань. Може бути як самоціллю, так і засобом досягнення певної мети [6];

3) морально-психологічна риса, що є протилежною душевності, доброті, людяності. Людина, яка наділена такою рисою, не співчуває іншим, принижує їхню гідність, завдає болю [7, с. 59];

4) риса особи, що визначається як байдужість до страждань людей або прагнення завдати страждань іншим [8];

5) метод досягнення цілі (здебільшого задля користі) [8] та ін.

У літературі зазначається, що поняття жорстокості є нероздільним із поняттями моралі та моральності, бо у світі, наприклад, тварин цілеспрямованої, усвідомленої жорстокості немає [7]. Жорстокість зазвичай містить у собі поняття верховенства над покірливою чи слабшою силою [7]. Тобто вищенаведене свідчить, що жорстокість

переважно розуміється в нерозривному зв'язку із рисами конкретної особи, її моральними якостями та властивостями.

Не вдаючись до дискусії про зміст понять жорстокості, жорстокого поводження в кримінальному праві України, зазначимо, що, аналізуючи норми КК України, можна дійти висновку, що жорстоке поводження (в основі якого лежить поняття жорстокості) розглядається законодавцем як спосіб вчинення злочину (наприклад, п. 4 ч. 2 ст. 115, ст. 299 та ін.). Тобто є елементом об'єктивної сторони кримінально караного діяння. Така позиція підтримується й О.О. Шуміло, яка, аналізуючи поняття жорстокого поводження з тваринами, також акцентує на тому, що саме спосіб, а не мотив або мета діяння є ключовою ланкою в його конструкції [9, с. 6].

У редакції ст. 299 «Жорстоке поводження з тваринами» КК України до 22 червня 2017 р. поняття жорстокого поводження з тваринами не розкривалося. Об'єктивна сторона діяння була описана у ч. 1 статті як «знуцання над тваринами, що належать до хребетних, вчинене із застосуванням жорстоких методів або з хуліганських мотивів, а також нацькування зазначених тварин одну на одну, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів» та доповнювалося ч. 2 статті, де було вказано про таку кваліфікуючу обставину, як вчинення вказаних дій у присутності малолітнього [10, с. 595].

У чинній редакції ч. 1 ст. 299 КК України вказано такі діяння, що є жорстоким поводженням із тваринами: «Жорстоке поводження з тваринами, що належать до хребетних, у тому числі безпритульними тваринами, що вчинене умисно та призвело до каліцтва чи загибелі тварини, а також нацькування тварин одна на одну чи інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, публічні заклики до вчинення діянь, які мають ознаки жорстокого поводження з тваринами, а також поширення матеріалів із закликами до вчинення таких дій» з акцентом на суб'єктивну сторону злочину – умисну форму вини та виокремленням хуліганських і корисливих мотивів [11]. Кваліфікуючими ознаками цього діяння визначено: вчинення тих самих дій у присутності малолітнього чи неповнолітнього (ч. 2 ст. 299 КК України), а також вчинення дій, що передбачені ч. 1 або ч. 2 цієї статті, з особливою жорстокістю або у присутності малолітнього чи неповнолітнього, або щодо двох і більше тварин, або повторно, або групою осіб, або їх вчинення активним способом [11]. Необхідно підкреслити, що після внесення змін та доповнень до вказаної статті КК України жорстоке поводження з тваринами було зараховано до злочинів із вищим ступенем тяжкості, ніж було раніше: діяння, кримінальна відповідальність за які встановлена ч. 1 і ч. 2 статті є злочинами середньої тяжкості, а дії за ч. 3 – тяжкими [11].

Отже, порівнюючи редакції ст. 299 КК України до і після змін у 2017 р., варто зазначити, що законодавець не лише уточнив об'єктивну сторону вказаного злочину, а й підкреслив його суспільну небезпечність зарахуванням діяння з категорії злочинів невеликої тяжкості до злочинів середньої тяжкості та тяжких. Тому аналіз деяких статистичних показників жорстокого поводження з тваринами¹, а саме надання загальної характеристики рівню злочинності², рівню судимості та динаміки вказаних злочинів в Україні після внесення змін і доповнень до ст. 299 КК України, є своєрідним індикатором ефективності таких змін. Джерелом інформації про кількість облікованих кримінальних правопорушень за ст. 299 КК України є Єдині звіти про кримінальні правопорушення по державі Генеральної прокуратури України [12], а дані щодо кількості засуджених осіб за ст. 299 КК України зосереджені у Формі 7 звітності Державної судової адміністрації України «Звіт про склад засуджених» [13; 14; 15; 16]. Для дослідження нами було обрано період часу за останні п'ять років – з 2015 по 2019 роки, дані за які наведено у таблиці 1.

¹ У статті обрано для аналізу такі елементи стану злочинності, як кількісні показники – рівень злочинності та рівень судимості, а також кількісно-якісний показник – динаміку жорстокого поводження з тваринами в Україні, оскільки саме за допомогою них створюється уявлення про статистичну картину того чи іншого виду злочинів.

² У статті розглядається лише кількість облікованих кримінальних правопорушень за ст. 299 КК України. Кількість осіб, що вчинили такі правопорушення, не аналізується через відсутність відповідних статистичних даних в офіційній статистичній звітності ГПУ.

Таблиця 1

Рівень та динаміка жорстокого поводження з тваринами в Україні за 2015–2019 рр.

Рік	Кількість облікованих кримінальних правопорушень за ст. 299 КК України	Динаміка, %	Кількість засуджених осіб за ст. 299 КК України ¹	Динаміка, %
2015	70	-	10	-
2016	113	61,4	9	- 10,0
2017	105	- 7,1	9	0
2018	184	75,2	15	66,7
2019	199	8,2	-	-

Таким чином, аналіз статистичних даних дає підстави стверджувати, що динаміка показників як рівня злочинності, так і рівня судимості за ст. 299 КК України є не стабільною. Однак очевидно, що ці показники після 2017 р. мають тенденцію до зростання. Це можна пояснити тим, що після внесення змін та доповнень до ст. 299 КК України латентність таких діянь зменшилася, оскільки вияву та фіксуванню піддалися інші форми об'єктивної сторони цього злочину. Проте викликає значне занепокоєння великий розрив між кількістю облікованих діянь та кількістю засуджених за ст. 299 КК України. Такий факт негативно характеризує роботу правоохоронних органів і свідчить про існування «темної цифри» жорстокого поводження з тваринами. Дослідниця означеної проблематики О.О. Шуміло також акцентує на високому рівні його латентності, констатує: «Основні кількісні і якісні показники жорстокого поводження з тваринами офіційної кримінально-правової статистики відбивають лише стан обліково-реєстраційної дисципліни в органах охорони правопорядку України, а не реальні обсяги та форми поширення в суспільстві цього небезпечного, масового феномена» [9, с. 7]. Також зазначимо, що до 2017 р., за результатами дослідження О.О. Шуміло, рівень злочинності щодо жорстокого поводження з тваринами в середньому становив 49 облікованих кримінальних правопорушень на рік, натомість рівень судимості – 11 осіб на рік [9, с. 7]. За результатами нашого дослідження, протягом 2017–2019 рр. відбулося підвищення середньої кількості облікованих кримінальних правопорушень на рік майже втричі (163 діяння на рік). Щодо кількості засуджених, то через неповноту статистичних даних можемо лише вказати, що середня кількість таких осіб за 2017–2018 становила 12, що значно не відрізняється від результатів, отриманих О.О. Шуміло.

Склавши уявлення про статистичну картину жорстокого поводження з тваринами в Україні, що відбивається в офіційних звітах правоохоронних та судових органів, доцільно розглянути й можливі напрями запобігання такого явища в суспільстві. Ми підтримуємо запропоновану в кримінологічній науці триступеневу систему запобігання злочинності із розподілом таких заходів за рівнем на загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуальні.

У межах загальносоціального запобігання жорстокому поводженню з тваринами можна виокремити такі заходи:

- 1) соціально-економічні: зниження рівня соціальної напруги шляхом боротьби з безробіттям, оптимізація системи соціального захисту населення;
- 2) правові: удосконалення чинного законодавства у сфері охорони моральності та ліквідація прогалів і суперечностей, укріплення інститутів громадянського суспільства;
- 3) організаційно-управлінські: здійснення інституційного контролю за дотриманням правопорядку у сфері охорони гуманного ставлення до тварин;
- 4) культурно-виховні: виховання в дітей і підлітків основ екологічної етики, підняття рівня правосвідомості (у тому числі й еколо-правової свідомості), підвищення рівня моральності в суспільстві та інші заходи [9, с. 10].

Спеціально-кримінологічне запобігання діянням, кримінальна відповідальність за які передбачена ст. 299 КК України, пропонуємо здійснювати за такими напрямками:

I) нормативний, що полягає в підтриманні проголошеного законодавцем курсу на адаптацію вітчизняного законодавства у сфері поводження з тваринами до відповідних європейських норм, зокрема, ратифікованої Україною Європейської конвенції захисту домашніх тварин. У межах цього напряму передбачається гуманізація розважальної діяльності, в якій використовуються тварини (цирки, контактні зоопарки тощо), урегулювання порядку набуття прав на домашніх тварин (наприклад, отримання згоди інших членів родини чи осіб на придбання тварин певних порід, надання довідок про забезпечення якісних умов тримання певних видів тварин до відповідних органів і установ тощо) та порядку поводження і догляду за ними. Перелічені заходи стануть однією із сходинок до захисту суспільної моралі від жорстокості. Першим кроком на цьому шляху є нині внесений до Верховної Ради України проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації відношення до тварин у розважальній діяльності)» [2];

II) організаційно-управлінський, що полягає в налагодженні взаємодії між частиною громадськості, яка опікується питаннями благополуччя тварин (громадські зооохоронні організації, волонтери, окремі громадяни з активною життєвою позицією з цих питань), і державою у сфері суспільних відносин, що регламентують порядок поводження із тваринами. Зокрема, зооохоронниками нині пропонується всі притулки, незалежно від форми власності, покликані утримувати та прилаштовувати безпритульних тварин, в яких перебуває більше, ніж п'ять тварин, зобов'язати забезпечити:

1) доступ до карантинних майданчиків представникам зооохоронних організацій і волонтерам або співробітникам ветеринарних служб із метою контролю поводження за тваринами. Забезпечення здійснення такого контролю пропонується здійснювати також шляхом цілодобового спостереження в режимі онлайн [17];

2) ведення суворого обліку тварин, які надходять до закладу, зокрема, протягом доби після надходження тварини оприлюднювати фото- та відеозвіт про її стан, вести документування усіх процедур, що їй надавалися, та ін. [17].

Необхідно зазначити, що волонтерський рух захисту тварин в Україні нині перебуває на стадії свого формування. Наприклад, 15 вересня 2019 р. пройшов Всеукраїнський марш за тварин, який об'єднав однодумців 24 міст [18]. Марш відбувався вже третій рік поспіль за ініціативи гуманістичного руху UAnimals [18]. Вимогами Маршу були: заборона використання тварин у цирках, дельфінаріях та інших видовищних заходах, запровадження реєстрації домашніх, безпритульних тварин та тварин, що перебувають у неволі, заборона регулювання чисельності тварин способом евтаназії тощо [18]. Ця подія свідчить про те, що українське суспільство готове до змін і широкий публічний запит на вирішення проблем у сфері захисту тварин від жорстокого поводження в нашій державі є [18]. Тому державна підтримка зооохоронних організацій та волонтерських рухів є гостро необхідною;

III) правоохоронний, у межах якого передбачається створення спеціального контролюючого органу, наприклад, спеціального відділу поліції або зооінспекції, з обов'язковою участю представників громадськості. На такий орган пропонується покласти контроль за виконанням норм законодавства у сфері поводження із тваринами та здійснення інформаційно-просвітницької роботи щодо охорони тварин від жорстокого поводження [17].

У літературі як спеціально-кримінологічні заходи запобігання жорстокому поводженню із тваринами зазначені також: встановлення кожною територіальною громадою Правил поводження з домашніми тваринами в населеному пункті, які відповідають чинному законодавству; стимулювання відповідального ставлення до тварин шляхом встановлення заборони придбавати домашніх тварин особам, які не досягли шістнадцятирічного віку, забезпечення реєстрації всіх домашніх тварин і сплати цільового збору до місцевих бюджетів; обмеження обігу пневматичної зброї та ін. [9, с. 11].

Індивідуальний рівень запобігання жорстокому поводженню з тваринами базується на профілактичній роботі серед населення. Зауважимо, що у суспільних науках при характеристиці поняття жорстокості акцент робиться саме на індивідуальні особливості особи, її суб'єктивне ставлення до оточуючого світу. Саме це ставлення формує спосіб (об'єктивну

сторону злочину), а не мотив (суб'єктивну сторону) вчинення діянь, кримінальна відповідальність за які передбачена ст. 299 КК України. Тому акцентуємо на тому, що саме профілактична робота з конкретною особою є основою запобігання злочинності в суспільстві загалом та запобігання жорстокого поводження із тваринами зокрема.

Висновки. Отже, статистичні показники жорстокого поводження з тваринами в Україні протягом 2015–2019 рр. не визначаються стабільною динамікою. Після 2017 р., який ознаменувався внесенням змін та доповнень до ст. 299 КК України («Жорстоке поводження з тваринами») з акцентом на вищий ступінь криміналізації діянь у сфері поводження із тваринами, намічається тенденція до зростання як рівня злочинності, так і рівня судимості. Це можна пояснити тим, що після внесення змін та доповнень до ст. 299 КК України латентність таких діянь зменшилася, оскільки вияву та фіксуванню піддалися інші форми об'єктивної сторони цього злочину. Проте є значна відмінність у кількості облікованих діянь та кількості засуджених за ст. 299 КК України.

Запобігання жорстокому поводженню з тваринами в Україні має засновуватися на реалізації спеціалізованих заходів на трьох рівнях: загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження гуманного ставлення до тварин : Закон України від 22 червня 2017 р. / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 34. Ст. 371.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації відношення до тварин у розважальній діяльності) : проект Закону України від 21 березня 2019 р. № 10176. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH7UO00A.html (дата звернення: 05.01.2020).
3. Полтава К.О. Адаптація національного законодавства до міжнародних стандартів у сфері захисту тварин від жорстокого поводження. *Право і суспільство: актуальні питання і перспективи розвитку* : II Міжнародна наукова конференція, м. Полтава, 30 листопада 2017 р. Полтава : ТОВ «Бліц Стайл», 2017. С. 108–111.
4. Жорстокість. *Великий сучасний словник (ВТС) української мови*. URL: <http://slovoval.org.ua/93/53398/869892.html> (дата звернення: 05.01.2020).
5. Жорстокий. *Великий сучасний словник (ВТС) української мови*. URL: <http://slovoval.org.ua/93/53398/869891.html> (дата звернення: 05.01.2020).
6. Жорстокість. *Юридична енциклопедія*: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко та ін. Київ : «Укр. енцикл.», 1998. URL: <https://cycolp.com.ua/content/view/1077/58/1/5/#25764> (дата звернення: 05.01.2020).
7. Психологічний словник / за ред. В.І. Войтка. Київ : Вища школа, 1982. 245 с.
8. Жорстокість. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Жорстокість> (дата звернення: 05.01.2020).
9. Шуміло О.О. Кримінологічна характеристика та запобігання жорстокому поводженню з тваринами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2016. 23 с.
10. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. 5-те вид., допов. Харків : Право, 2013. Т. 2 : Особлива частина. 1040 с.
11. Кримінальний кодекс України : від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14:0w/2341-14> (дата звернення: 10.01.2020).
12. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень-грудень 2015, 2016, 2017, 2018 та 2019 рр. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113897&libid=100820&c=edit&_c=fo# (дата звернення: 13.01.2020).
13. Звітність Державної судової адміністрації України. Форма 7. Звіт про склад засуджених за 2015 рік. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/Sud_statustuka_Zvit_2015 (дата звернення: 13.01.2020).

14. Звітність Державної судової адміністрації України. Форма 7. Звіт про склад засуджених за 2016 рік. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/2016_zvit (дата звернення: 13.01.2020).

15. Звітність Державної судової адміністрації України. Форма 7. Звіт про склад засуджених за 2017 рік. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2017 (дата звернення: 13.01.2020).

16. Звітність Державної судової адміністрації України. Форма 7. Звіт про склад засуджених за 2018 рік. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2018 (дата звернення: 13.01.2020).

17. Про гуманне ставлення до тварин в Україні : петиція № 41/003020-19еп від 25 листопада 2019 р. URL: <https://petition.kmu.gov.ua/kmu/Petition/View/3020> (дата звернення: 14.01.2020).

18. Куць Н. Жорстокість до тварин породжує жорстокість до людей. URL: <https://www.prostir.ua/?news=zhorstokist-do-tvaryn-porodhuje-zhorstokist-do-lyudej> (дата звернення: 14.01.2020).

ШУЛЬГА А. М.,

доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології

*(Харківський національний університет
внутрішніх справ)*

УДК 343. 222.4 (477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.1-2.23>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

Проблеми, пов'язані із забезпеченням належної охорони земельних ресурсів, формувались в Україні протягом багатьох десятиріч. Вони зумовлені нестримним розвитком науково-технічного прогресу, загальним зростанням чисельності населення Землі, а також нігілістичним ставленням людей до цього об'єкта навколишнього природного середовища (довкілля). На всіх етапах свого існування людина була тісно пов'язана з оточуючим її світом, складником якого є земельні ресурси. Останнім часом у зв'язку з формуванням високоіндустріального суспільства, в якому людина створює технологічну цивілізацію, різко посилюється навантаження як на окремі об'єкти навколишнього природного середовища, так і на довкілля в цілому, що справило негативний вплив на людину, суспільство й державу. Це вимагає від держави розроблення належних юридичних механізмів забезпечення охорони як довкілля в цілому, так і окремих його елементів, зокрема земельних ресурсів.

У статті, насамперед, здійснена класифікація методів забезпечення наукового пошуку вирішення означених проблем показала, що відповідно до обраного предмета наукової праці доцільно спиратися на діалектичний метод пізнання. Логіка дослідницької діяльності полягає у використанні загальнонаукових

